КАФЕДРА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ,

ПРАВА ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ УЧЕНЬ І ЇЇ ЗАВІДУВАЧІ

(до 230-річчя утворення і діяльності кафедри)

Б.Й. Тищик

професор
кандидат юридичних наук
заслужений професор Львівського національного університету
заслужений юрист України
завідувач кафедри історії держави, права та політико-правових учень

Як відомо, у XIV ст. польський король Казимир III захопив землі Галицько-Волинського королівства, зокрема Галичину (1349), де вигасла панівна династія Романовичів, та інкорпорував їх до складу Польщі. Утвердила на них польське правління королева Ядвіга (1387).

Король Ян Казимир 20 січня 1661 р. підписав диплом, який надавав Львівській єзуїтській колегії «гідність академії і титул університету» з правом викладання усіх тогочасних університетських дисциплін та присудження вчених ступенів [1, s. 20–22]. У складі університету тоді утворено два відділи (факультети) – філософський і теологічний, читалися й «обидва права» – римське і канонічне.

Після першого поділу Польщі (1772) Галичина відійшла до складу Австрії, а університет певний час не діяв. Про намір відновити його діяльність невдовзі заявила австрійська імператриця Марія Терезія, але реалізував цей намір її наступник (і син) імператор Йосиф II, видавши у 1784 р. відповідний диплом. У складі чотирьох факультетів університету з'явився і юридичний (а ще – філософський, медичний і теологічний).

У 1805 р. університет перенесено до Кракова, а у 1817 р. знову до Львова його повернув імператор Франц I. Відтоді, аж до 1918 р. Львівський університет носив назву «Імператорсько-королівський університет імені імператора Франца I» [6, с. 6].

Навчальна програма юридичного факультету на першому курсі передбачала вивчення римського права та історії австрійського права і адміністрації. Двоє викладачів створили відповідну кафедру (професор і асистент), яка невдовзі отримала назву «Кафедра історії римського, німецького та австрійського права». Отож, роком її утворення є 1784 р.

Були ще кафедри цивільного і карного права (ці предмети читалися на другому курсі), канонічного права (третій курс), політичних наук (четвертий курс). Тоді існував узаконений університетський звичай: є професор, то є й відповідна кафедра (хоч би це був тільки він, асистент і секретар).

Навчання тривало чотири роки, кількість студентів на юридичному факультеті була невеликою (1817–1818 навч. року – близько 200 осіб).

Відомо, що з 1874 по 1887 рр. кафедру очолював проф. К. Ліске, який читав історію австрійського права; історію римського права читав доц. (потім професор) Ф. Зьродловський, філософію права – доц. Г. Рошковський.

У 1887 р. спільним рішенням ректорату і Сенату університету (Вченої ради) на юридичному факультеті створено ще й кафедру історії польського права. Це була друга така кафедра на території австрійського коронного краю Галичини і Лодомерії (першу створено у 1877 р. у Яґеллонському університеті м. Кракова).

Завідувачем цієї кафедри став професор Освальд Мар'ян Бальцер. Він народився в австрійській родині у січні 1898 р. у м. Ходорові під Львовом, де його батько працював урядовцем. Закінчив Львівську гімназію ім. Франца Йосифа, де більшість предметів викладали польською мовою. У 1878 р. О. Бальцер вступив на правничий факультет Львівського університету, який на той час був майже повністю сполонізований (з 70 предметів 59 викладали польською мовою і 11 німецькою). На факультеті він слухав лекції таких відомих вчених, як проф. Ф. Зьродловський (інститути та історія римського права), проф. Ф. Гризецький (державне право та австрійське й канонічне право), проф. А. Фангор (польське приватне право), проф. К. Ліске (загальна історія права) та ін. На останній, четвертий, рік навчання О. Бальцер перевівся до краківського Яґеллонського університету. Закінчивши його, у 1883 р. отримав ступінь доктора права. Пройшов річне стажування на юридичному факультеті Берлінського університету, опублікував кілька наукових статей і рецензій. У 1885 р. О. Бальцер написав і захистив габілітаційну працю у Львівському університеті, прочитав публічну габілітаційну лекцію.

У травні 1887 р. О. Бальцеру присвоєно звання надзвичайного професора, а у червні 1890 р. – титул професора звичайного. На кафедрі історії польського права, якою він став завідувати, увів також предмети історія польської державності та історія судового права. З 1894 р. проф. О. Бальцер став також читати доручений йому ректором курс історії державності Австрії. З цього останнього предмета він підготував і видав у 1899 р. ґрунтовний підручник «Історія устрою Австрії», який є у наших бібліотеках. Його лекції і практичні заняття відвідувало багато студентів, деякі з яких згодом стали відомими вченими, започаткувавши створення наукової історико-правової школи О. Бальцера [4, с. 44].

У той час на кафедрі активізувалися дослідження з історії державності і права ранньофеодальної Польщі, станового самоврядування у Польському Королівстві, періоду шляхетської Речі Посполитої (1505–1788), а також періоду зародження польського конституціоналізму (1788–1795). У підсумку опрацювання цих проблем О. Бальцер видав ґрунтовний текст лекцій «Історія устрою Польщі», який кілька разів перевидавали (1896; 1898; 1902; 1911).

Професор О. Бальцер став авторитетною особистістю у середовищі науковців Польщі і зарубіжжя. Його призначено членом екзаменаційної комісії для суддів Львівського судового округу, головою екзаменаційної комісії історико-правової спеціалізації на правничому факультеті. Багато років він входив до складу Сенату університету, двічі (1892–1893; 1913–1914) його обирали деканом правничого факультету, а у 1895–1896 навч. році – ректором Львівського університету.

З ініціативи професора О. Бальцера у навчальну програму правників на першому курсі введено предмет «Порівняльна історія права слов'ян». Домагався він і дозволу на створення окремої аналогічної кафедри, але досягти цього не вдалося [3, с. 48].

У політичне життя того часу, бурхливе і контроверсійне, О. Бальцер не втручався, хоча став польським патріотом. Але оскільки платні професора йому не вистачало (значні кошти йшли на лікування – його, дружини, дочки, допомозі родини хворого на епілепсію брата), то він погодився додатково стати ще й директором Львівського архіву актів гродських і земських (з 1891 р.).

Серед наукових праць проф. О. Бальцера значний резонанс, зокрема, викликали монографії «Генеалогія П'ястів» (1895), тритомна «Королівство Польське 1295–1370» (1919–1920) та ін. Він опрацював і опублікував кілька збірників правових актів Польщі доби середньовіччя, був відповідальним редактором низки інших збірників.

Професор О. Бальцер виступав на багатьох наукових конференціях – у Польщі та зарубіжних – з цікавими доповідями та брав активну участь в наукових дискусіях. Його обрали почесним доктором Львівський, Вільнюський, Варшавський, Познанський, Празький університети, він стан членом Польської, Чеської, Югославської, Болгарської Академій Наук, членом багатьох наукових товариств. Його нагороджено орденом Білого Орла і золотим Хрестом Заслуги.

Професор О. Бальцер помер у січні 1933 р., похований у родинному гробівці на Личаківському цвинтарі у Львові. Протягом 28 років він завідував кафедрою історії держави і права (з 1887 по 1916 рр.). На його честь постановою університетського Сенату була названа одна з лекційних аудиторій Львівського університету та вулиці у м. Львові та м. Ходорові.

Що стосується кафедри історії держави і права та правничого факультету загалом, то після розпаду восени 1918 р. Австро-Угорської монархії викладачі-австрійці покинули факультет (їх було всього кілька осіб), оскільки відновилася незалежна Польська держава. Щоправда, у кінці 1918 р. Львівський університет призупинив свою діяльність у зв'язку з утворенням ЗУНР і українсько-польською війною, та відновив її восени 1919 р. До речі, тоді вперше дозволено поступати на правничий факультет жінкам (але «тільки для проби і в обмеженій кількості» [6, с. 76]. В університеті тоді існували ті самі чотири, що й раніше, факультети, 55 кафедр (серед іншого 17 на правничому факультеті), 19 відділень тощо. Кількість кафедр і далі відповідала численності ординарних і екстраординарних професорів. Навчання тривало чотири роки. На юридичному факультеті кожен студент, який закінчив чотири курси і здав усі іспити, отримував ступінь магістра. Щодо кафедри історії устрою і права (її далі очолював професор О. Бальцер), то, крім неї, утворено ще кафедру історії західноєвропейського права. Її очолив професор А. Гальбан.

У 1923 р. університету була передана будівля колишнього Галицького крайового сейму. Туди перебрався й правничий факультет, зайнявши праве крило будівлі. Кафедра історії держави і права розмістилася на третьому поверсі. У складі кафедри було ще троє викладачів та секретар. Згідно з розпорядженням Міністра віросповідань і освіти від 16 жовтня 1920 р., який затвердив програму навчання (тобто обов'язкових предметів) на правничому факультеті, кафедра історії держави і права забезпечувала вивчення студентами таких обов'язкових предметів: історія устрою і права Польщі; історія судового права Польщі; історія західноєвропейського права. Кафедра мала право вводити так звані необов'язкові (факультативні) дисципліни, але з санкції Вченої ради факультету [6, с. 32].

Ще одним видатним науковцем, причому європейського масштабу, у дорадянський період, який очолював кафедру історії устрою і польського права, був професор Пшемислав Домбковський. Це був один з найвизначніших польських (і частково – українських) вчених-правників у галузі історії державності і права, причому не тільки в Польщі, а й за її межами, першої половини XX ст., організатор науки, вихователь польської й української студентської молоді, видавець наукової і навчальної літератури, автор близько 300 наукових праць, у тому числі кількох відомих монографій, підручників, декан правничого факультету Львівського університету імені Яна Казимира та перший декан юридичного факультету українського Львівського державного університету імені Івана Франка.

Пшемислав Домбковський народився 23 лютого 1877 р. у сім'ї польського службовця у Львові. Закінчивши престижну державну гімназію ім. Франца Йосифа, вступив на правничий факультет Львівського університету, де із захопленням слухав лекції професора О. Бальцера. За рекомендацією останнього у позанавчальний час став працівником Львівського архіву актів земських і гродських. Закінчивши з відзнакою у 1898 р. правничий факультет, у 1900 р. захистив докторську працю та

отримав ступінь доктора права. Опублікував кілька цікавих наукових розвідок і праць, рік стажувався у Берлінському університеті, після чого отримав посаду приват-доцента на кафедрі О. Бальцера. У 1906 р. габілітувався у Львівському університеті, тобто захистив, за нинішніми поняттями, докторську дисертацію. Пройшов наукове стажування у Паризькому університеті, у 1910 р. отримав титул надзвичайного професора. У січні 1916 р. П. Домбковського призначено завідувачем новоствореної кафедри історії німецького права. Лекції читав цікаво, з використанням першоджерел, застосуванням порівняльного методу. Був доступним, комунікабельним, не ображав студентів, ставився до них з повагою, хоча, як згадували сучасники, «лінивих і непідготовлених не щадив, ставив їм незадовільні оцінки». Але назагал студенти його любили [с. 90–91].

Під час українсько-польської війни у 1918–1919 рр., коли у Львівському університеті занять не було, П. Домбковський переїхав до Варшави, де викладав історію польського приватного права у столичному університеті. 1 квітня 1919 р. П. Домбковський отримав титул професора звичайного. Влітку 1920 р. повернувся до Львова, де очолив кафедру давнього польського приватного права. У 1926 р., після смерті проф. А. Гальбана, додатково (тимчасово) очолив ще й кафедру західноєвропейського права.

У 1933 р. у зв'язку зі смертю проф. О. Бальцера об'єднано кафедру історії устрою та права польського (яку очолював О. Бальцер) та кафедру історії давнього польського приватного права в одну – кафедру історії устрою і польського права. Її очолив проф. П. Домбковський [5, с. 95].

Крім читання лекцій, він проводив семінари, на яких заохочував студентів до творчого мислення, висловлювання власних думок, поглибленої наукової праці. На ці семінари постійно записувалося від 30 до 90 студентів. На власні кошти купував для кафедральної бібліотеки першоджерела, наукові журнали, монографії та іншу літературу – польську і зарубіжну. Цієї літератури було на кафедрі багато – кількасот книг, у тому числі кілька унікальних першоджерел.

Активною була й зовнішньо-наукова та організаційна діяльність проф. П. Домбковського. Він брав участь у з'їздах і нарадах польських і закордонних вчених, виступав з доповідями на засіданнях наукових історичних і правничих товариств, добивався утворення кафедри історії державності і права слов'янських країн, багато публікувався.

У 1927 р. його численні учні організували святкування 30-ліття наукової праці професора. З цієї нагоди видано збірник праць його учнів та бібліографію праць його самого (налічувала 321 позицію).

Найздібніших своїх студентів-випускників проф. П. Домбковський намагався залишити для викладацької і наукової праці на кафедрі і факультеті. Це були, зокрема, відомі згодом вчені К. Кораний, В. Гейнош, Я. Адамус, С. Шреньовський, Л. Паулі та ін.

Професор П. Домбковський виконував у Львівському університеті низку важливих адміністративних функцій. У 1920–1921 рр. та у 1925–1926 рр. його обрано деканом правничого факультету (тоді деканів обирали на один рік), тричі виконував (на час відсутності ректора) функції в.о. ректора університету. У 1939 р. П. Домбковського Сенат університету обрав навіть ректором, але він відмовився від цієї посади.

Врешті П. Домбковський опублікував багато відомих праць – монографій і підручників (разом з навчально-методичними виданнями – близько 300). Так, за двотомне видання «Польське приватне право», випущене у 1910–1911 рр., отримав нагороду Академії наук у Кракові та наукового товариства у Варшаві. Популярним став його підручник «Нариси польського приватного права» (1920) та ін. У 1925 р. він став співзасновником наукового журналу «Історико-правові пам'ятки».

Як науковець професор П. Домбковський був широковідомий і в Європі. Зокрема, у 1912 р. його обрано членом Польської Академії наук, згодом – Болгарської, Чеської, почесним членом наукових товариств у Варшаві, Вільнюсі, Перемишлі, Парижі.

Зазначимо, що у 1936 р. проф. П. Домбковського, попередньо спитавши згоди, обрано членом Українського наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові (він мав кілька цікавих публікацій з історії права Галицько-Волинської Русі). Отримав кілька державних нагород, зокрема орден «Командорський хрест Полонія Рестітута».

У 1938–1939 рр. на кафедрі історії загальноєвропейського права, де завідувачем був проф. П. Домковський, працювали ще три викладачі – доц. К. Кораний і два асистенти: магістри Г. Греб і Ю. Пашковський. На кафедрі історії польського права (якою теж завідував проф. П. Домбковський) було теж троє викладачів: доктор З. Соха, доцент В. Гейнош і магістр Я. Лого-Соболевський.

Кафедрою теорії права, яка існувала окремо, керував проф. К. Стефко (було ще два асистенти); кафедрою римського права – проф. В. Осуховський (два асистенти). Всього на факультеті в той час було 16 кафедр, навчалося 2316 студентів, серед них 1976 чоловіків і 340 жінок [6, с. 36, 76].

Гітлерівська Німеччина напала на Польщу 1 вересня 1939 р. Почалася Друга світова війна. 17 вересня на землі Східної Галичини вступила Червона армія, а у жовтні відновив свою діяльність Львівський університет, але вже не як польський, а як український заклад. 8 січня 1940 р. йому указом Президії Верховної Ради УРСР присвоєно ім'я Івана Франка.

Професор П. Домбковський, який увесь цей час не покидав Львова і мав великий науковий, європейського масштабу, авторитет, був запрошений до праці на юридичному факультеті. Він очолив кафедру історії держави і права. Але працював недовго – почалася радянсько-німецька війна. Львів

окупували нацисти. Університет зачинено, розстріляно велику групу польських професорів (не тільки університетських). Залишившись без засобів до існування, П. Домбковський був змушений давати платні приватні заняття. Він не полишив Львова, як багато інших викладачів-поляків, що з наближенням фронту втекли на захід.

З визволенням Львова від нацистів, у серпні 1944 р. відновив діяльність університет, у тому числі – юридичний факультет [3, с. 52–53]. Тут, крім інших, було створено дві «історичні» кафедри – загальної історії держави і права (її очолив проф. П. Домбковський) та кафедру історії держави і права Союзу РСР (її очолив учень П. Домбковського професор К. Кораний). На юридичному факультеті залишилося працювати ще кілька польських професорів – М. Хлямтач (римське право), Ю. Макаревич (кримінальне право).

Заняття вони вели мішаною польсько-російсько-українською мовою. Наукову працю з приводу браку літератури, у тому числі іноземної та недоступності архівів, майже припинено. Контингент студентів був різним – учасники війни, молодь. Оскільки викладачів в університеті було вкрай мало (на юридичному факультеті всього 11 професорів і 59 доцентів), то до Львова на викладацьку роботу було запрошено вчених з інших областей УРСР і республік.

На юридичний факультет приїхали працювати професори С. М. Гофман, П. П. Михайленко, І. М. Пахонов, доценти В. Г. Сокуренко, В. В. Преображенська, П. О. Недбайло. Останній очолив, до речі, новостворену кафедру теорії держави і права.

Ректором університету спочатку був призначений доц. І. І. Белякевич (1944–1947), у 1948 р. – проф. Г. М. Савін (1948–1950). З 1951 по 1963 рр. ректором став відомий учений-геолог, професор, академік АН УРСР Є. К. Лазаренко [3, с. 55].

Деканом юридичного факультету 1 серпня 1944 р. було обрано (за погодженням з ректоратом) проф. П. Домбковського. Продеканом (заступником декана) став проф. К. Кораний. Функції декана проф. П. Домбковський виконував до 16 квітня 1946 р., коли з власної ініціативи подав у відставку, не змігши пристосуватися до нових умов і навчальних програм радянського університету (хоч і високо цінила його за високий професіоналізм радянська влада) [3, с. 38]. Так, у 1945 р. за видатні наукові досягнення та плідну викладацьку роботу він був нагороджений Верховною Радою УРСР грошовою премією, а у вересні 1946 р. Президія Верховної Ради УРСР нагородила його медаллю.

За роки радянської влади проф. П. Домбковський залишився завідувачем кафедри загальної історії держави і права. На кафедрі, крім того, у той час працювали доцент О. Надрага, асистенти П. Ільків і Л. Паулі. На цій кафедрі введено предмет «Римське право» (його читали доцент О. Надрага й асистент П. Ільків). Лаборантом і секретарем кафедри була С. Кармеліта.

Предмет загальної історії держави (читався на першому курсі) охоплював 86 год лекційних і 40 год семінарських. Римське право (другий курс) – 80 год лекційних і 40 год практичних занять.

Кафедра історії держави і права Союзу РСР (завідувач проф. К. Кораний) практично спочатку (рік-півтора) не працювала – не було відповідної літератури та лектора).

Формально у 1944 р. на юридичному факультеті налічували 11 кафедр (формально, оскільки три кафедри – теорії держави і права, державного права та земельного, колгоспного і трудового права взагалі не створено – не було викладачів) [6, с. 291]. Невдовзі з приводу звільнення з роботи (виїзд до Польщі або інші причини) кількох викладачів-поляків та об’єднання кафедр у грудні 1944 р. на юридичному факультеті було всього три кафедри: кафедра історії держави і права (предмети: загальна історія держави і права; історія держави і права народів СРСР; римське право (у складі п’яти викладачів – проф. П. Домбковського, проф. К. Корания та доц. О. Надраги, двох асистентів); кафедра цивільного права (завідувач – проф. К. Пшибиловський та ще п’ять викладачів, 11 предметів; кафедра кримінального права (завідувач – проф. М. Паше-Озерський, ще чотири викладачі, чотири предмети).

Завідувачем кафедри історії держави і права проф. П. Домбковський пропрацював до смерті – 18 грудня 1950 р. Похований на Личаківському кладовищі у м. Львові.

Після відставки проф. П. Домбковського з посади декана юридичного факультету від 1 квітня 1946 р. ним став доц. П. Недбайло, який повернувся з війни. Він же очолив кафедру теорії держави і права.

Після смерті проф. П. Домбковського в кінці грудня 1950 р. кафедри історії держави і права та теорії держави права були злиті в одну – кафедру історії і теорії держави і права, яку очолив доцент П. О. Недбайло.

Петро Омелянович Недбайло народився у червні 1907 р. у с. Новоновицьке Брянської обл. (Росія). Після закінчення середньої школи вступив у Харківський юридичний інститут. Закінчивши його, у 1930 р. вступив у аспірантуру, захистив кандидатську дисертацію (1934). Залишився працювати у цьому ж вузі викладачем кафедри теорії держави і права. У 1939 р. йому присвоєно наукове звання доцента. Після приєднання у вересні 1939 р. західних земель України до УРСР, коли виникла потреба зміцнити кваліфікованими викладацькими кадрами західноукраїнські вузи, за рекомендацією відповідних партійно-державних органів переїхав до Львова (1940), де був скерований у Львівський університет.

Тут його обрано завідувачем кафедри теорії держави і права, а 4 січня 1940 р. – деканом відновленого юридичного факультету (крім юридичного, Львівський університет, який розпочав свою

діяльність у жовтні 1939 р., мав ще чотири факультети: історичний, філологічний, фізико-математичний і природничий) [3, с. 48].

У червні 1941 р. через напад гітлерівської Німеччини на СРСР доц. П. Недбайло був мобілізований. Працював в органах військової прокуратури у тім числі заступником начальника відділу Головної прокуратури Радянської армії. Нагороджений орденами і медалями.

На початку 1946 р. доц. П. Недбайло повернувся до викладацької і наукової роботи у Львівському університеті. Він знову очолив кафедру теорії держави і права, а з 1 квітня 1946 р. став деканом юридичного факультету (до 1948 р.).

У 1950 р., після смерті П. Домбковського, став завідувачем об'єднаної кафедри історії та теорії держави і права, яку очолював до 1954 р., коли був запрошений на роботу на кафедру теорії та історії держави і права Київського державного університету імені Тараса Шевченка. У 1959 р. почав нею завідувати.

У 1957 р. П. Недбайло захистив докторську дисертацію, у 1958 р. – став професором. Очолював секцію науково-технічної ради Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти УРСР, був ректором Київського міського університету правових знань, відповідальним редактором міжвідомчого наукового збірника «Проблеми правознавства». У 1958–1971 рр. проф. П. Недбайло став постійним представником України у Комісії ООН з прав людини, обирався її головою. У складі делегації УРСР брав участь у роботі 14-тої, 15-тої, 16-тої, 19-тої сесій Генеральної Асамблеї ООН. У 1968 р. його нагороджено премією ООН «За видатні досягнення в галузі захисту прав людини» з врученням Золотої медалі ООН [8, Т. 4, с. 112–113].

Проф. П. Недбайло є автором та співавтором близько 300 наукових праць, п'яти монографій, кількох підручників. Найвідоміші з них: «Радянські правові норми» (1959); «Застосування радянських правових норм» (1960); «Методологічні проблеми радянської юридичної науки» (1965); «Вступ до загальної теорії держави і права» (1971) та ін.

На кафедрі історії і теорії держави і права Львівського університету тоді працювали, окрім доц. П. Недбайла, В. Калинович (з 1945 р.), В. Кульчицький (з 1951 р.), В. Сокуренко (з1953 р.), лаборантом-секретарем – М. Завістовська.

Навчальними дисциплінами, які забезпечувала кафедра, були:

– теорія держави і права (лектор доцент П. Недбайло, семінарські заняття – к. ю. н. В. Г. Сокуренко);

– історія держави і права загальна (лектор і семінарські заняття – ст. викладач В. І. Калинович);

– історія держави і права народів СРСР (лектор і семінарські заняття – к. ю. н. В. С. Кульчицький);

– римське право (лектор – ст. викладач В. І. Калинович).

Така невелика кількість викладачів на кафедрі пояснюється обмеженим штатним розписом, а також невеликими наборами студентів на стаціонарне відділення – по 50 осіб на кожному курсі.

Згодом, коли на факультеті з'явилося заочне відділення, а далі – вечірнє – кількість викладачів кафедри (і факультету) почала збільшуватися. Деканом факультету у ті роки був доцент П. П. Михайленко.

Через від'їзд доцента П. О. Недбайла (з 1955 р. професор) у 1954 р. до Києва кафедру історії і теорії держави і права очолив кандидат юридичних наук В. І. Калинович.

Володимир Іванович Калинович народився 12 грудня 1907 р. в с. Нижній Струтин, тепер Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. у селянській багатодітній родині. Після закінчення початкової школи навчався в гімназії в Стрию. Брав активну участь в українському громадському житті: був, зокрема, одним із засновників і керівників патріотичної організації «Пласт» на Стрийщині. У 1927 р. вступив на механіко-математичний факультет Львівського університету Яна Казимира, але після року навчання перевівся на правничий факультет, який закінчив у 1932 р. Отримав ступінь магістра права. Далі служив в українському кооперативному банку «Дністер», згодом – у транспортному кооперативі «Гарма» у Львові. У 1936 р. одночасно із службою влаштувався стажистом (аплікантом) в адвокатську контору М. Рудницького у Львові.

Коли у вересні 1939 р. Червона армія звільнила західноукраїнські землі, у жовтні став відновлювати свою роботу реорганізований за радянською системою Львівський університет (зокрема, відділився і став самостійним інститутом медичний факультет, створювалися нові кафедри, прийнято новий університетський статут тощо). Ректором університету був призначений доцент М. І. Марченко, а деканом юридичного факультету – доцент П. О. Недбайло.

Так, В. І. Калинович був прийнятий на роботу до університету, в адмінгосподарську частину – начальником відділу постачання [1, оп. 1/ос., спр. 7017, арк. 35].

Коли розпочалася Велика вітчизняна війна, він був мобілізований до лав армії, служив рядовим у зенітно-прожекторному полку. В квітні 1942 р. переведений на будівництво військового об'єкта у м. Сизрані. Після війни повернувся до Львова, в університет, де з вересня 1945 р. його зараховано на 0,5 ставки асистентом кафедри історії держави і права (завідувачем кафедри був П. Домбковський), та, водночас, помічником проректора з адміністративно-господарської частини.

У жовтні 1947 р. В. Калиновича призначили на посаду старшого викладача зазначеної кафедри, а також заступником декана юридичного факультету (був ним до вересня 1952 р.). У грудні 1947 р.

В. Калиновича обрано депутатом Залізничної райради м. Львова та народним засідателем Львівського обласного суду.

Після смерті П. Домбковського і створення у кінці серпня 1950 р. об'єднаної кафедри історії та теорії держави і права, яку очолив, як було зазначено, доц. П. Недбайло, В. Калинович працював на цій кафедрі на посаді старшого викладача.

У листопаді 1952 р. В. Калиновича обрано головою профспілкового комітету викладачів та працівників університету (був ним 5 років, після чого його замінила на цій посаді доцент-правник Н. І. Титова). На час наукового відрядження до Москви (для завершення написання докторської дисертації) доц. П. Недбайла, В. Калинович вісім місяців виконував обов'язки декана факультету [1, оп. 1/ос., спр. 7017, арк. 67].

Між тим В. Калинович публікує близько 12 статей, а з 1 жовтня 1953 р. отримує річну заочну аспірантуру для праці над кандидатською дисертацією, їде в архіви і бібліотеки Москви.

У листопаді 1953 р. ВАК СРСР присвоїв В. Калиновичу вчене звання доцента. У вересні 1954 р. В. Калинович, пройшовши відповідну процедуру і конкурс, став завідувачем кафедри історії та теорії держави і права. Через рік захистив кандидатську дисертацію, у червні 1955 р. отримав науковий ступінь кандидата юридичних наук.

На кафедрі тоді працювали такі викладачі:

1) кандидат юридичних наук, доцент В. І. Калинович (загальна історія держави і права, римське цивільне право);

2) кандидат юридичних наук В. С. Кульчицький (історія держави і права народів СРСР);

3) кандидат юридичних наук, доцент В. Г. Сокуренко (теорія держави і права, історія політичних вчень).

Старшим лаборантом була секретар М. Т. Завістовська.

Набір студентів на перший курс і далі був невеликим – по 50 осіб (дві академічні групи). Підручники, навчальні посібники, навчально-методичну літературу отримував факультет з Москви, з МДУ імені М. Ломоносова.

У 1957 р. доц. В. Калиновича обрано членом Президії обкому профспілки працівників вищої школи та наукових установ, членом Республіканського комітету профспілки працівників ВШ та НУ.

У лютому 1958 р. його обрано деканом юридичного факультету (був ним до літа 1960 р.), залишаючись завідувачем кафедри (до 1960 р.). 15 вересня 1961 р. Президією Верховної Ради СРСР нагороджений орденом «Знак пошани», кількома ювілейними медалями, багатьма грамотами і подяками.

У 1963 р. доц. В. Калинович отримав піврічну творчу відпустку для завершення роботи над докторською дисертацією. У 1963 р. був відповідальним редактором «Вісника Львівського університету. Серія юридична». Основні праці доц. В. Калиновича: «Колоніальний режим управління західноукраїнськими землями у Польщі (1918–1939 рр.)» (1955); «Історія держави і права США» (1965); «Політичні процеси Івана Франка та його товаришів» (1968) та ін.

В останні роки перебування доц. В. Калиновича на посаді завідувача кафедри прийнято першого (і тоді – єдиного) асистента (1959) – Б. Й. Тищика. Він вів семінарські заняття з загальної історії держави і права, історії держави і права народів СРСР та римського цивільного права. Коли завідувачем став доцент В. Г. Сокуренко (1960), невдовзі (1961) прийнято ще одного асистента – П. Сергійка (теорія держави і права та історія політичних вчень).

Настала, власне, черга розповідати про наступного, до того ж дуже відомого завідувача кафедри, з трішки відтепер зміненою назвою – теорії та історії держави і права – Сокуренка Володимира Гавриловича.

Він народився 28 січня 1921 р. у с. Бранкованівка, тепер Ширяєвського р-ну Одеської обл. у сім'ї робітників. Після закінчення семирічної школи навчався у Запорізькому авіаційному технікумі та Волинському військово-авіаційному училищі, яке закінчив у 1939 р. у званні технік-лейтенант. Далі – служба в Червоній армії, під час війни – в авіавинищувальному корпусі. Воював у Польщі, Угорщині, Чехословаччині, Австрії, Німеччині, далі служив у радянських окупаційних військах. Нагороджений орденом і медалями.

Після демобілізації у 1946 р. вступив на денне відділення юридичного факультету Львівського університету, яке закінчив з відзнакою у 1950 р. Далі навчання в аспірантурі на кафедрі історії та теорії держави і права. Науковим керівником його був доц. П. О. Недбайло. У грудні 1953 р. захистив кандидатську дисертацію, зарахований на посаду старшого викладача тієї ж кафедри, у червні наступного року – на посаду доцента. На кафедрі доц. В. Г. Сокуренко читав курс історії політичних вчень, вів семінари і з цього предмета, і з теорії держави і права.

У 1953–1955 рр. В. Г. Сокуренка обрали членом і заступником секретаря партбюро (тоді ще не було парткому) університету, головою місцевкому університету, секретарем партбюро юридичного факультету. У 1956 р. його обрано секретарем парткому університету та членом Львівського міського комітету КПУ [1, оп. 3, спр. 2949, арк 28, 48].

У грудні 1957 р. В. Сокуренкові ВАК СРСР присвоїв вчене звання доцента [1, оп. 3, спр. 2949, арк. 33], а у квітні 1960 р. за конкурсом Вчена рада університету обрала його завідувачем кафедри теорії і історії держави і права («за» було подано 38 голосів, «проти» – 5).

Ще через два роки, 28 березня 1962 р. вчена рада юридичного факультету обрала його деканом факультету (10 голосів «за», 3 – «проти», 1 – недійсний). На посаді декана доц. В. Г. Сокуренко перебував до кінця 1967 р. Між тим, у квітні 1965 р. його повторно обрано (Вченою радою університету) на посаду завідувача кафедри (каденція завідувача тоді становила п'ять років).

До речі, в архіві Львівського університету зберігся звіт доц. В. Г. Сокуренка про його працю на посаді завідувача за попередні 5 років.

Отож, на кафедрі у 1964–1965 навч. році працювало 7 викладачів: 3 доценти, кандидати наук (В. Г. Сокуренко, В. І. Калинович, В. С. Кульчицький); 1 старший викладач (Г. Х. Рябошапко); 3 асистенти (П. Н. Сергійко, Є. М. Орач, Б. Й. Тищик); 2 старші лаборанти (Н. О. Бочкарьова і М. Т. Завістовська).

Кафедра забезпечувала викладання таких предметів:

1) історія політичних вчень – доц. В. Г. Сокуренко;
2) історія держави і права народів СРСР – доц. В. С. Кульчицький;
3) історія держави і права Української РСР – доц. В. С. Кульчицький;
4) історія держави і права зарубіжних країн – доц. В. І. Калинович;
5) теорія держави і права – ст. викладач Г. Х. Рябошапко;
6) спецкурс з теорії держави і права (5 курс) – ст. викладач Г. Х. Рябошапко;
7) основи римського цивільного права – доц. В. І. Калинович.

Асистенти вели:

П. Н. Сергійко – курс теорії держави і права на вечірньому відділенні, семінари з цього самого предмета на стаціонарі і заочному відділеннях;

Є. М. Орач – окремі лекції з історії політичних вчень, семінари з цього самого предмета, а також з теорії держави і права;

Б. Й. Тищик – окремі лекції з історії держави і права зарубіжних країн та СРСР, семінари з цих предметів та УРСР.

На факультеті (і отже, кафедрі) існували три форми навчання – денна, вечірня і заочна. Прийом студентів на навчання без відриву від виробництва (заочне) розпочався у кінці 50-х років, на вечірню форму – у 1960 р. [3, с. 60].

Кафедра мала тоді свій читальний зал для студентів (аудиторію) і велику бібліотеку, яка налічувала 3648 одиниць [1, оп. 3, спр. 2949, арк. 67].

Для студентів-заочників кожного семестру проводили виїзні консультації у консультаційних пунктах по обласних центрах. Консультаційні групи викладачів виїздили в Івано-Франківськ, Тернопіль, Ужгород, Рівне, Луцьк, Хмельницький, Чернівці.

У вищезазначеному звіті доц. В. Г. Сокуренка наводяться цікаві дані про діяльність кафедри теорії і історії держави та права за п'ятирічку і останній 1964–1965 навч. рік.

Отож, за останні п'ять років по кафедрі було:

– підготовано і захищено 72 дипломні роботи (у звітному році – 23);
– проведено 64 виїзні консультації.

За п'ять років викладачі кафедри прочитали студентам усіх форм навчання:

– лекцій – 3727 год;
– семінарських занять – 2740 год;
– провели консультацій – 1008 год;
– прийнято екзаменів – 9638 год;
– заліків – 1987 год;
– державних екзаменів – 594 год;
– захист курсових робіт – 2138 год.

У 1964–1965 навч. році кафедра виконала 6956 год педнавантаження (це, до речі, виносить в середньому річного навантаження на одного викладача – по 994 год). З них 1692 год - стаціонар, 4654 год – заочне відділення і 610 год – вечірнє. Ще до цього належало додати 700 год за ДЕКи [1, оп. 3, спр. 2949, арк. 67–69].

Стосовно наукової роботи, то у звіті було зазначено, що за останні п'ять років загалом на кафедрі опубліковано 45 наукових праць (статей і матеріалів конференцій) (це без врахування статей в УРЕ), обсягом 30 друк. арк. Студенти підготували і прочитали 56 доповідей на наукових конференціях і гуртках, яких на кафедрі працювало три.

Але повернімось до доц. В. Г. Сокуренка. Весною 1968 р. він завершив працю над докторською дисертацією і готувався до її захисту. Оскільки у травні цього року закінчився п'ятирічний термін, на який обирали декана, В. Г. Сокуренко більше на цю посаду заяви не подавав. 30 травня 1968 р. новим деканом факультету вчена рада факультету обрала доц. В. В. Луця.

Зате у червні того самого року В. Г. Сокуренко захистив докторську дисертацію. Диплом доктора юридичних наук ВАК СРСР видала йому 27 липня 1968 р. У серпні цього ж року доктору юридичних наук В. Г. Сокуренкові та ж ВАК СРСР присвоїла вчене звання професора.

Ще поки відбулися ці події, у серпні 1966 р. доц. В. Г. Сокуренко був скерований як стипендіат ООН від України на наукове стажування у США, Канаду й Англію. Воно тривало півроку. А у квітні 1968 р. його призначено членом урядової делегації УРСР на міжнародну конференцію з прав людини, яка проходила в кінці квітня – на початку травня 1968 р. в Тегерані (Іран).

У березні 1970 р. проф. В. Г. Сокуренка нагороджено урядовою нагородою – медаллю «За доблесну працю». Систематично отримував він і подяки та грамоти від університетських, міських і обласних властей [1, оп. 3, спр. 2949, арк. 93].

Цього ж місяця (1970) шляхом таємного голосування Вчена рада університету переобрала його завідувачем кафедри теорії та історії держави та права. Переобиратиме вона його на цю посаду ще три рази – у 1975, 1980, 1985 рр.

Професора В. Г. Сокуренко 27 грудня 1972 р. Вченою радою юридичного факультету знову обрали деканом факультету (його перша каденція тривала з 1962 по 1967 рр.), потім ще раз (у січні 1976 р. – на період 1976–1981 рр.). Правда, цієї останньої каденції він не допрацював: у вересні 1977 р. попросив увільнити його від обов'язків декана за станом здоров'я [1, оп. 3, спр. 2949, арк. 135]. Деканом було обрано доц. В. В. Луця.

У 1978–1980 рр. проф. В. Г. Сокуренко був депутатом Львівської міської ради, членом міського виконавчого комітету. Його нагороджено Почесною грамотою Міністерства вищої освіти «за досягнуті успіхи в навчально-методичній, науковій на ідейно-виховній роботі».

Увесь цей час проф. В. Г. Сокуренко залишався завідувачем кафедри. На той час (1980) його перу належало близько 100 наукових праць, у тому числі чотири монографії (три – у співавторстві).

Що стосується кафедри, то збільшення кількості набору студентів на денне і заочне відділення зумовило, своєю чергою, збільшення кількості викладачів на кафедрі. До перелічених вище викладачів додались: кандидат юридичних наук М. І. Настюк, асистент Г. Г. Шмельова (захистила кандидатську дисертацію у 1982 р.). Кандидат юридичних наук, згодом доцент М. І. Настюк долучився до викладання історії держави і права народів СРСР та УРСР, асистент Г. Г. Шмельова – теорії держави і права.

Професор В. Г. Сокуренко завідував кафедрою до травня 1990 р., коли закінчився черговий термін його перебування на цій посаді [1, оп. 3, спр. 2949, арк. 176].

Надалі такого бажання він не виявив, залишившись працювати на кафедрі викладачем-професором. Проф. В. Г. Сокуренко інтенсивно продовжував займатися науковими проблемами. Він опублікував ще одну монографію (у співавторстві з доц. А. М. Савицькою), кількадесят наукових статей і матеріалів (усього кількість його публікацій перевищила 300). 22 листопада 1994 р. Володимир Гаврилович Сокуренко у віці 73 років помер. Похований на Голосківському цвинтарі у м. Львові.

У червні 1990 р. після відмови проф. В. Г. Сокуренка балотуватись на новий термін завідувачем кафедри теорії та історії держави і права відбулося таємне голосування Вченої ради університету. Відповідні заяви подали троє претендентів: проф. П. М. Рабінович і двоє доцентів – Б. Й. Тищик та М. І. Настюк. Кожен з конкурсантів виступив зі своєю програмою діяльності. Проф. В. Г. Сокуренко у своєму виступі висловив підтримку доц. Б. Й. Тищику. Його й обрала Вчена рада на посаду завідувача кафедри («за» – 29 голосів, «за» проф. П. М. Рабіновича – 16 голосів; «за» доц. М. І. Настюка – 4).

У наступні роки кафедра теорії та історії держави і права продовжувала, як і за проф. В. Г. Сокуренка, якісно і кількісно зростати. У грудні 1991 р. рішенням Державного комітету СРСР з народної освіти за плідну навчально-методичну та наукову роботу без захисту докторської дисертації доц. Б. Й. Тищику було присвоєно вчене звання професора, згодом (2004) Вчена рада Львівського університету надала йому почесне звання «Заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка», а у червні 2007 р. він отримав від Президента України почесне звання «Заслуженого юриста України».

У 1990–1991 рр. на кафедрі працювало 10 викладачів:

1) Тищик Б. Й. – кандидат юридичних наук, професор;
2) Сокуренко В. Г. – доктор юридичних наук, професор;
3) Кульчицький В. С. – доктор юридичних наук, професор;
4) Рабінович П. М. – доктор юридичних наук, професор;
5) Орач Є. М. – кандидат юридичних наук, доцент;
6) Настюк М. І. – кандидат юридичних наук, доцент;
7) Рябошапко Г. Х. – кандидат юридичних наук, доцент;
8) Шмельова Г. Г. – кандидат юридичних наук, доцент;
9) Луць Л. А. – кандидат юридичних наук, асистент;
10) Кольбенко А. В. – асистент.

Секретарями-лаборантами кафедри були: Г. Б. Яновицька та Т. В. Галкіна (Яновицька Галина Богданівна нині є кандидатом юридичних наук, доцентом, завідувачем кафедри у Львівському

університеті внутрішніх справ; Галкіна (Курило) Тетяна В'ячеславівна – кандидат юридичних наук, професор, полковник міліції того ж університету).

Оскільки прийоми студентів на денне і заочне відділення юридичного факультету і далі зростали (відповідно, до 400–450 осіб на денне і 300 – на заочне) збільшувалася кількість викладачів на кафедрі та їхній науковий потенціал.

У 1993 р. асистентом кафедри став Андрусяк Тарас Григорович (у 1994 р. він захистив кандидатську дисертацію, згодом став доцентом, директором правничого коледжу ЛНУ імені Івана Франка).

У 1995 р. - Косович Віталій Мирославович (захистив кандидатську дисертацію у 1996 р. Нині доцент кафедри теорії та філософії права ЛНУ імені Івана Франка, перший заступник декана факультету).

У 1995 р. асистентом кафедри стала Ясінська (Шевчук) Ліліана Едуардівна (захистила у 2005 р. кандидатську дисертацію, нині – доцент кафедри).

У 1996 р. - Федущак-Паславська Ганна Михайлівна (захистила кандидатську дисертацію у 2000 р., з 2002 р. – доцент кафедри).

У 1999 р. асистентом кафедри став Бойко Ігор Йосипович (захистив у 1999 р. кандидатську дисертацію, з 2005 р. – доцент; у 2011 р. – захистив докторську дисертацію, у 2013 р. – Вченою радою університету йому присвоєно звання професора).

У 2001 р. асистентом кафедри стала Раданович Наталія Миколаївна (кандидатську дисертацію захистила у 2000 р., нині доцент кафедри теорії та філософії права, заступник декана з навчально-виховної роботи).

У 2002 р. асистентом кафедри став Добрянський Святослав Павлович (захистив кандидатську дисертацію у 2003 р., нині доцент кафедри теорії та філософії права).

У 2002 р. асистентом кафедри стала Грищук Оксана Вікторівна (захистила у 2002 р. кандидатську дисертацію, у 2008 р. – докторську дисертацію. Нині професор кафедри теорії та філософії права).

У 2003 р. став доцентом кафедри кандидат юридичних наук Кобилецький Микола Мар'янович (захистив кандидатську дисертацію у 1999 р., у 2010 р. захистив докторську дисертацію. Нині завідувач кафедри основ права України ЛНУ імені Івана Франка та одночасно викладач кафедри історії держави і права. У 2013 р. Вчена рада ЛНУ імені Івана Франка присвоїла йому вчене звання професора).

У 2004 р. - Гудима Дмитро Анатолійович (захистив у 2008 р. кандидатську дисертацію, з 2010 р. – доцент кафедри теорії та філософії права).

У 2004 р. - Коваль Андрій Федорович (захистив кандидатську дисертацію у 2005 р., з 2013 р. – доцент кафедри).

У 2006 р. асистентом кафедри стала Липитчук Ольга Василівна (захистила кандидатську дисертацію у 2004 р., з 2012 р. – доцент кафедри).

У 2007 р. - Дудаш Тамара Іванівна (захистила кандидатську дисертацію у 2008 р., нині доцент кафедри теорії та філософії права).

У 2007 р. - Моряк-Протопопова Христина Миколаївна (захистила кандидатську дисертацію у 2013 р.).

У 2009 р. - Ригіна Олена Михайлівна (захистила кандидатську дисертацію у 2009 р., нині на посаді доцента кафедри).

У цей період захистила докторську дисертацію доцент Л. А. Луць (2005 р.), завершила роботу над докторською дисертацією доц. О. В. Грищук (захист відбувся у 2008 р.).

З проголошення державної незалежності України почався активний розвиток об'єктивних наукових досліджень та навчально-видавнича діяльність кафедри теорії та історії держави і права. Усі викладачі кафедри почали значно ефективніше і плідно працювати над підготовкою підручників і навчальних посібників, текстів лекцій, переробкою і виданням нових навчальних базових і робочих програм, різної навчально-допоміжної методичної літератури (методичних вказівок з вивчення навчальних дисциплін, планів семінарських і практичних занять, рекомендованої літератури), тематики дипломних, курсових і контрольних робіт тощо.

На кафедрі утворилося дві відомі в Україні наукові школи: з історії держави і права, започаткованої професорами О. Бальцером і П. Домбковським. Її розвиток і поглиблення продовжили українські вчені кафедри – професор В. С. Кульчицький та доц. В. І. Калинович, далі – професор Б. Й. Тищик, доц. М. І. Настюк, в сучасний період – доктори наук, професори кафедри І. Й. Бойко, М. М. Кобилецький, доценти Т. Г. Андрусяк, А. Ф. Коваль, О. В. Липитчук, Г. М. Федущак-Паславська, А. В. Кольбенко, Л. Е. Шевчук, О. М. Ригіна, к. ю. н. Х. М. Моряк-Протопопова.

Наукову школу з теорії держави і права та філософії права, яку започаткували професори П. О. Недбайло та В. Г. Сокуренко, продовжили розвивати і поглиблювати доктори юридичних наук, професори П. М. Рабінович, Л. А. Луць та сучасне молоде покоління науковців – доктори юридичних наук О. В. Грищук, С. П. Рабінович, доценти – Д. А. Гудима, С. П. Добрянський, В. М. Косович, Н. М. Раданович, Т. І. Дудаш, Ю. В. Ничка, Н. В. Стецик, О. В. Гайова та ін.

При кафедрі постійно діяла і діє аспірантура (денна і заочна форма підготовки), систематично проводили наукові тематичні конференції, працювали і працюють за основними предметами кафедри наукові студентські гуртки, проводяться конкурси студентських наукових робіт, студентські олімпіади.

Кафедра налагодила науково-педагогічну співпрацю з аналогічними кафедрами юридичних факультетів Києва, Харкова, Івано-Франківська, а також сусідньої Польщі – Вроцлава, Любліна, Жешува. Спільно проводились наукові викладацькі і студентські наукові конференції, публікувались статті у наукових журналах, викладачі кафедри проводили заняття (читали лекції і вели семінари) зі студентами Любліна, Варшави, Жешува.

Наприклад, наведемо деякі конкретні дані щодо кафедри за 2004 календарний рік. Тут продовжували працювати дві вищеперелічені наукові школи.

Наукова школа з історії держави і права у 2002–2004 рр. опрацьовувала тему «Актуальні проблеми історії держави і права України, політичних і правових вчень, зарубіжної історії», керівником якої був проф. Б. Й. Тищик. Над цією темою працювало 7 викладачів: проф. Б. Й. Тищик, проф. В. С. Кульчицький, доценти Т. Г. Андрусяк, А. В. Кольбенко, І. Й. Бойко, Г. М. Федущак-Паславська, асистент Л. Е. Ясінська.

У межах школи розробляли проблему історичних коренів походження української державності, етапів їхнього розвитку, проводили дослідження основних галузей та інститутів українського права в їхньому історичному розвитку, поглиблення на рівні тогочасних досягнень науки, вивчення причин появи і змісту кодифікацій українського права, вивчення суті і змісту основних державно-політичних та правових інститутів найважливіших зарубіжних країн.

Тільки за час дії цієї теми (2002–2004) опубліковано одну монографію, вісім навчальних посібників, понад 63 статті, 21 матеріал конференцій, відбувся захист восьми кандидатських дисертацій. Усього за час існування цієї наукової школи станом на 2004 р. було опубліковано 27 монографій, близько 40 підручників і навчальних посібників, понад 680 статей і матеріалів конференцій, підготовано 45 кандидатів наук, доцентів, чотири доктори наук, професори.

Наукова школа з теорії держави і права та філософії права 2002–2004 рр. опрацьовувала дві наукові теми: «Актуальні проблеми загальної теорії права та прав людини» (керівник проф. П. М. Рабінович) та «Застосування національних та міжнародних юридичних засобів захисту прав людини і громадянина в Україні» (керівник – проф. П. М. Рабінович).

Над цими двома темами працювало сім викладачів кафедри: професор П. М. Рабінович, доценти Л. А. Луць, В. М. Косович, кандидати юридичних наук Н. М. Раданович, С. П. Добрянський, О. В. Грищук, асист. Д. А. Гудима.

У межах цієї школи проводили загальнотеоретичні дослідження таких явищ, як соціальна сутність держави, соціальна держава, її ознаки, права людини і громадянина, гарантії прав людини, межі здійснення її прав, особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини, національна імплементація норм міжнародного права, правові системи сучасності та ін.

За час дії перелічених тем (2002–2004) опубліковано п’ять монографій (обсягом 43,9 друк. арк.), п’ять підручників і навчальних посібників, 78 статей, 29 тез доповідей, дев’ять перекладів наукових праць, захищено сім кандидатських дисертацій.

Загалом на кафедрі тільки за період 2002–2004 навч. роки, тобто у період дії відповідних тем, опубліковано шість монографій, 13 підручників і навчальних посібників, три словники, дев’ять перекладів наукових праць, 141 стаття, 52 тези доповідей і матеріалів конференцій, підготовано і захищено 15 кандидатських дисертацій, працювало над дисертаціями 10 аспірантів. Окрім того, викладачі та аспіранти кафедри брали участь у чотирьох міжнародних, двох всеукраїнських та трьох внутрішньоуніверситетських наукових конференціях.

Секретарями-лаборантами у 90-ті роки XX ст. – та на початку XXI ст. були (у різний час): І. Ю. Ковальчук (Новосядло), Т. Ю. Миськів (Лесюк), В. О. Качур, О. В. Яциняк (Харьковська), Н. А. Вергелес, Н. Д. Дячишин. Усі вони доклали чимало зусиль для розвитку кафедри, отож, значною є частка їхньої праці в досягнених кафедрою успіхах.

У березні 2008 р. згідно з рішенням Вченої ради Львівського університету і наказом ректора (№ 1425 від 10.04.2008 р.) кафедру теорії та історії держави і права поділено на дві – кафедру історії держави, права та політико-правових учень (її очолив проф. Б. Й. Тищик) та кафедру теорії та філософії права (її очолила доктор юридичних наук, проф. Л. А. Луць).

За кафедрою історії держави, права та політико-правових учень було закріплено викладання таких предметів:

– історія держави і права зарубіжних країн;
– історія держави і права України;
– основи римського приватного права;
– історія політичних і правових учень.

Спецкурси:

– актуальні проблеми історії держави і права;
– розвиток української правової думки;
– наступність в історії українського права;

– правові конструкції римського права у сучасному європейському праві;
– історія міського права в Україні;
– становлення і розвиток митних органів України;
– правові вчення XX ст.;
– теорія суверенітету державної влади (становлення, реалізація та перспективи).

За цим наказом ректора затверджено підготовку на кафедрі студентів за освітньо-кваліфікаційною програмою «магістр» зі спеціалізації «Історико-правова», а також проведення наукових досліджень та підготовку аспірантів та докторантів за спеціальністю 12.00.01.

Іншим наказом ректора (№ 1846 від 19.05.2008 р.) затверджено штатний склад науково-педагогічних працівників кафедри. Це:

1) Тищик Борис Йосипович – завідувач кафедри, професор;
2) Андрусяк Тарас Григорович – кандидат юридичних наук, доцент;
3) Бойко Ігор Йосипович – кандидат юридичних наук, доцент;
4) Коваль Андрій Федорович – кандидат юридичних наук, асистент;
5) Кольбенко Андрій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент;
6) Кульчицький Володимир Семенович – доктор юридичних наук, професор;
7) Липитчук Ольга Василівна – кандидат юридичних наук, доцент;
8) Моряк-Протопопова Христина Миколаївна – асистент;
9) Федущак-Паславська Ганна Михайлівна – кандидат юридичних наук, доцент;
10) Ясінська Ліліана Едуардівна – кандидат юридичних наук, доцент.

Лаборантами кафедри призначено Дячишин Наталію Дмитрівну та Михайлишин Ірину Василівну.

У науковому плані у 2008–2011 рр. кафедра опрацьовувала тему «Актуальні проблеми історії держави і права та політико-правових учень».

У межах тільки цієї теми викладачі кафедри підготували й опублікували три монографії (Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.). – Львів : ПАІС, 2008; Бойко І. Й. Органи влади і управління в Галичині у складі Польського Королівства (1349–1569 рр.). – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2009; Бойко І. Й. Джерела та характерні риси права в Галичині у складі Польського Королівства (1387–1569 рр.). – Львів : ЛНУ, 2010); один підручник (Кульчицький В. С., Тищик Б. Й. Історія держави і права України. Академічний курс. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2008); два навчальні посібники (Тищик Б. Й. Німеччина: історія державності і права (IX ст. – початок XXI ст.). – Львів : Тріада плюс, 2011; Ригіна О. М. Історія держави і права Сполучених Штатів Америки. Новітній час. 1914–2008. – Дрогобич : Коло, 2011.

У цей самий період відбулися зміни у викладацькому складі кафедри. У липні 2009 р. помер видатний історик права, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент АПрН України, заслужений професор університету В. С. Кульчицький, що стало великою втратою для кафедри. На викладацьку роботу прийнято (2009) асистента О. М. Ригіну. Вона у жовтні 2009 р. захистила кандидатську дисертацію.

У 2010 р. захистив докторську дисертацію викладач кафедри доц. М. М. Кобилецький.

За період 2008–2011 рр. захистили кандидатські дисертації аспіранти кафедри: Г. В. Довгань, Н. Ю. Панич, І. В. Ковальчук, В. О. Святоцька, О. С. Попович, Р. С. Шандра. У березні 2011 р. захистив докторську дисертацію доцент кафедри І. Й. Бойко, а також кандидатську дисертацію – аспірантка кафедри Г. П. Гуменюк.

Силами кафедри було проведено міжнародну конференцію, присвячену 150-річчю професора О. Бальцера (колишнього завідувача кафедри) (квітень 2009 р.); аспірантсько-студентську конференцію, присвячену пам’яті проф. В. С. Кульчицького (грудень 2010 р.); аспірантсько-студентську конференцію, присвячену 300-річчю прийняття Конституції гетьмана Пилипа Орлика (квітень 2010 р.); Міжнародну історико-правову конференцію, присвячену пам’яті професора В. С. Кульчицького «Наукова спадщина професора В. С. Кульчицького (1919–2009) і сучасність» (квітень 2011 р.) (спільно з Міжнародною асоціацією істориків права, Інститутом держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Комісією історії українського права при Президії НАН України).

З 2012 р. на кафедрі почалося опрацювання нової науково-дослідної теми «Характерні риси розвитку державності та політико-правової думки в Україні та зарубіжних країнах» (2012–2014 рр., науковий керівник – проф. Б. Й. Тищик).

Продовжувала й продовжує існувати і розвиватись вищевказана історико-правова школа, у межах якої працюють усі десять викладачів кафедри: два професори, сім доцентів, один асистент (кандидат юридичних наук). Начально-методичну роботу кафедри забезпечують лаборанти – І. В. Михайлишин, І. Ю. Новосядло (0,5 ст.) та Ю. В. Бринецька (0,5 ст.).

У сфері наукових досліджень аналізуються проблеми зародження і подальшої еволюції українських державно-правових інститутів, вивчаються національні державно-правові традиції, основні причини і наслідки виникнення, розвитку і ліквідації окремих державно-політичних і правових інститутів, аналізуються їхні взаємозв’язки. На сучасному етапі розвитку історико-правової науки новим напрямом наукових досліджень викладачів кафедри є вивчення маловідомого в українській історико-правовій науці матеріалу про правове становище західноукраїнських земель у складі

Польського Королівства (XIV–XVI ст.) (доктор юридичних наук І. Й. Бойко); особливостей застосування маґдебурзького права в Україні (XIV–XIX ст.) (доктор юридичних наук М. М. Кобилецький); рецепції важливих інститутів римського приватного права в джерела українського права (XVII–XX ст.) (кандидат юридичних наук, доцент Г. М. Федущак-Паславська); аналізується процес становлення, його суть та особливості важливих державно-політичних та правових інститутів, їхнє значення у розвитку низки країн Америки (США, Канади) (кандидат юридичних наук, доцент О. М. Ригіна), європейських та азіатських країн (кандидат юридичних наук, професор Б. Й. Тищик, кандидат юридичних наук, доцент О. В. Липитчук, кандидат юридичних наук, доцент А. В. Кольбенко, кандидат юридичних наук, доцент Л. Е. Шевчук, кандидат юридичних наук, асистент Х. М. Моряк-Протопопова).

З'ясовуються тенденції розвитку української правової та політичної думки на різних історичних етапах, чинники, які впливали на цей розвиток; вивчається зв'язок розвитку української правової культури з таким самим загальноєвропейським процесом; досліджуються правові погляди дотепер маловідомих або замовчуваних в часи тоталітарного режиму українських громадсько-політичних діячів минулих часів (кандидат юридичних наук, доцент Т. Г. Андрусяк, кандидат юридичних наук, доцент А. Ф. Коваль).

Кафедра станом на 2014 р. забезпечує, як і попередньо, викладання предметів: історія держави і права зарубіжних країн; історія держави і права України; римське приватне право; історія політичних і правових учень; історія української політико-правової думки; низку спецкурсів.

Кафедра продовжує готувати фахівців-правників (бакалаврів, спеціалістів, магістрів) за спеціальністю «правознавство» на денній і заочній формах навчання.

З предметів кафедри пишуться письмові роботи – контрольні, курсові, дипломні і магістерські, проводяться практичні і семінарські заняття, приймаються заліки й іспити, проводяться модулі.

При кафедрі працюють два студентські наукові гуртки – з історії держави і права України та історії держави та права зарубіжних країн. У них приймають участь студенти першого (переважно) та старших курсів. Студенти-гуртківці беруть участь у регіональних, всеукраїнських та міжнародних конференціях; мають відзнаки – дипломи, грамоти, премії.

На кафедрі й далі діє аспірантура за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень з денною та заочною формами підготовки. Сьогодні в аспірантурі кафедри навчається 15 аспірантів. У 2012 р. один (В. С. Кахнич), а у 2013 р. – двоє аспірантів кафедри захистили кандидатські дисертації (М. М. Бедрій, Н. П. Гриб), а також асистент кафедри Х. М. Мор'як-Протопова. Вони (за винятком Н. П. Гриб) працюють сьогодні на факультеті на викладацькій роботі.

За перші два роки чинності науково-дослідної кафедральної теми (2012–2013 рр.) викладачами кафедри опубліковано:

Монографії – 2

Андрусяк Т. Г. Європейські правові стандарти та їх імплементація в українське законодавство (у співавторстві) (особистий внесок – 2 друк. арк.). – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2013.

Ригіна О. М. Судова система США: кінець XVIII – початок XXI ст. – Дрогобич : Коло, 2013 (обсяг 24,25 друк. арк.).

Підручники – 1

Орач Є. М., Тищик Б. Й. Римське приватне право. Академічний курс : підручник. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2012 (обсяг 22,8 друк. арк.).

Навчальні посібники – 6

Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Історія розвитку суду і прокуратури у Галичині : навч. посібник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011 (обсяг – 5,6 друк. арк.).

Тищик Б. Й. Німеччина: історія державності права (X – початок XXI ст.) : навч. посібник. – Львів : Тріада плюс, 2011 (обсяг – 25 друк. арк.).

Бойко І. Й. Правове регулювання цивільних відносин в Україні (IX–XXI ст.) : навч. посібник. – К. : Атіка, 2012 (обсяг – 21,7 друк. арк.).

Тищик Б. Й. Польща: історія державності і права (IX – початок XXI ст.) : навч. посібник. – Львів : Світ, 2012 (обсяг – 29,7 друк. арк.).

Тищик Б. Й. Історія держави і права зарубіжних країн. Новий час (XVII ст. – 1918 р.) : навч. посібник. – Львів : Світ, 2013 (обсяг – 43 друк. арк.).

Бойко І. Й. Кримінальні покарання в Україні (IX–XX ст.) : навч. посібник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013 (обсяг – 25,4 друк. арк.).

Наукові статті – 70

Тези доповідей і матеріалів – 81

Сумарно протягом 1944–2013 рр. викладачі кафедри опублікували близько 50 монографій, понад 120 підручників та навчальних посібників, понад 1100 статей, тез та матеріалів конференцій. На кафедрі підготовано понад 50 кандидатів наук, сім – докторів наук.

Кафедра історії держави, права та політико-правових учень продовжує співпрацю з аналогічними кафедрами юридичних академій і факультетів Києва, Одеси, Харкова, Івано-Франківська. Співпраця з

ними виражається у взаємній участі у наукових конференціях, симпозіумах і круглих столах, публікаціях наукових статей і матеріалів у наукових збірниках, рецензуванні підручників і монографій, опонуванні дисертацій тощо.

Отож, кафедра історії держави, права та політико-правових учень достойно зустрічає своє 230-річчя.

Список використаної літератури

1. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка. – Оп. 1/ос. – Спр. 5039, 7017; Оп. 3. – Спр. 2949.
2. Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2 т. - Т. 1 : А–К. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011.
3. Львівський університет / відп. ред. проф. В. П. Чугайов. – Львів : Вища школа, 1986.
4. *Nowacki R.* Oswald Balcer / R. Nowacki. – Opole, 1998.
5. *Nowacki R.* Przemysław Dąbkowski (1877–1950) profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza / R. Nowacki. – Opole, 2002.
6. *Redzik A.* Wydział prawa Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1939–1946 / Adam Redzik. – Lublin : Wyd-wo naukowe KUL, 2006.
7. *Finkel L.* Historia uniwersytetu Lwowskiego / L. Finkel, S. Starzyński. – Lwòw, 1894. – Cz. I. – S. 20–22.
8. Юридична енциклопедія : Т. 1–6. – К. : Українська енциклопедія, 1998.

Б. Тищик